

BROZ, Jan a Jan CHMEL: Pohled za oponu: studie o vzniku Ústavy České republiky a o kontextu její interpretace

Praha: Leges, 2016, 126 s. ISBN 978-80-7502-172-4.

Tomáš Friedel*

Kancléř Bismarck před pohledy za oponu (respektive před pohledy „do kuchyně“) ve svém slavném citátu o párcích a zákonech varuje. Byl si plně vědom toho, že dozvíme-li se, jak věci – se kterými jsme byli doposud spíše spokojeni – vznikají, můžeme prožít nepříjemnou deziluzi, ba přímo rozčarování. Že Bismarckova poučka neplatí pro badele, neboť jemu je (i) nepříjemné vědění milejší než (nevědomé) spočinutí, dokazují v nadepsané knize Jan Broz a Jan Chmel. Každý z autorů se přitom rozhodl odhrnout oponu vlastní, a v sázce přitom ani v jednom případě není málo. Jan Broz ve své studii píše o vzniku Ústavy České republiky, Jan Chmel se věnuje tématu politiky na Ústavním soudu České republiky.

Oba mladé autory, vedle toho, že pochází z Právnické fakulty Univerzity Karlovy, pojí i výběr neotřelé metody vedení právního výzkumu. Jan Broz ve studii *Vznik návrhu Ústavy ČR pohledem členů vládní a parlamentní komise* využívá spolu s tradičními způsoby ohledání tématu (literatura, dobové dokumenty) i poznatků orální historie. Jinými slovy, opírá se o výsledky strukturovaných rozhovorů, které on sám nebo jeho spolupracovníci vedli se členy vládní a parlamentní komise.¹ Metodě je jistě možno vytknout řadu nedostatků (zejména nepřesnost vzpomínek pamětníků, umocněnou stářím vzpomínaných událostí). Jan Broz však jednak na možné vady upozorňuje, jednak poukazuje na skutečnost, že i neúplné a ne vždy naprosto přesné vzpomínky mohou posloužit jako zdroj dalšího poznání, a to zejména pokud se nám – jako v případě vzniku Ústavy – nedostává spolehlivějších pramenů. Čtenář Brozova textu se tak po řadě dozví o způsobu ustavení obou komisí, výběru jejich členů, charakteristických znacích činností komisí, formě komunikace mezi jednotlivými aktéry a názorech členů komisí na tzv. substantivní otázky.

* Mgr. Tomáš Friedel, Ph.D., Katedra politologie a sociologie, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Praha / Department of Politology and Sociology, Faculty of Law, Charles University, Prague, Czech Republic / E-mail: friedel@prf.cuni.cz / ORCID: orcid.org/0000-0001-7012-2247

¹ Jmenovitě k rozhovoru svolili Marek Benda, Dušan Hendrych, Václav Peřich, Cyril Svoboda, Anna Röschová, Miroslav Sylla, Jindřiška Syllová, Milan Uhde, Miroslav Výborný a Pavel Zárnecký. Bez zájmovosti není ani skutečnost, že zmiňovanými autorovými spolupracovníky byli studenti Právnické fakulty UK. Rozhovory totiž, stejně jako celá recenzovaná kniha, vznikly jako produkt podpory studentské vědy.

Studie nabízí řadu pozornosti hodných dílčích poznatků (například, že vláda do vzniku Ústavy systematicky nezasahovala, zpochybnění významu role Vojtěcha Cepla pro samotný text Ústavy či poukazy na nepřehlednost příprav, při kterých se Miloslav Výborný, člen vládní komise, pravidelně – dle vlastních slov „soukromě“ – účastnil i jednání komise předsednictva ČNR, přičemž jeho „soukromou“ účast nejenomže nikdo nezpochyboval, ale vedla dokonce k tomu, že začal být některými považován za legitimního člena komise). Spolu s nimi však přináší studie především doklad o tom, že i česká ústava „žije“ v konkrétním čase a společnosti. Autor proto text uzavírá konstatováním, že i v případě Ústavy České republiky platí, že množina kontroverzních otázek řešených při vzniku Ústavy a množina kontroverzních otázek řešených za „života“ Ústavy se zdaleka nepřekrývá (srov. například napětí při formulacích budoucího státoprávního uspořádání a posléze vyšších územně správních celků a naopak bezproblémové přijetí ustanovení o materiálním jádru Ústavy).

Druhý z autorů, Jan Chmel, si za téma vybral *Vliv politické ideologie na rozhodování Ústavního soudu ČR* a zpracovává jej prostřednictvím empirického zkoumání plenárního rozhodování soudců na teoretickém základě postojového modelu soudního rozhodování.² Východiskem mu přitom je práce H. Pritchetta, který díky sledování statistiky hlasování jednotlivých soudců Nejvyššího soudu USA dospěl k závěru o existenci „soudcovských hlasovacích koalic“. Koalic, které v zásadě odpovídají preferencím dvou hlavních politických stran. Ani tento způsob výzkumu není v právní vědě právě obvyklým a i proti němu lze vznášet pádnou kritiku. Avšak i v případě Jana Chmela platí, že si je limitů metody vědom a čtenáře na ně (místy až nadmíru často) upozorňuje.

Po předestření základních východisek konceptu judicializace politiky a bližším představení postojového modelu soudního rozhodování autor uvádí čtenáře do světa čísel a tabulek, který mu má pomoci zjistit, zdali se soudci Ústavního soudu ČR nechávají ve svých rozhodováních ovlivnit některou z ideologií (autor pracuje s pravolevým spektrem, respektive s dělením na konzervativce a liberály). Případná soudcovská politická afiliace se má vyjevit v právně nejednoznačných případech, které jsou identifikovány na základě existence alespoň jednoho disentního stanoviska k rozhodnutí. Celkem je tedy analyzováno 167 plenárních rozhodnutí, které tvoří 15,2 % z celkového počtu vydaných rozhodnutí ve sledovaném období od 15. 7. 1993 do 31. 7. 2016 (přičemž autor sledované období dále dělí mezi tzv. první, druhý a třetí Ústavní soud). Výsledky analýzy obavu z možné politizace rozhodování Ústavního soudu nepotvrzují.

Jan Chmel proto kritéria výzkumu ještě zpřísňuje a u prvního a druhého Ústavního soudu podrobuje analýze ještě tzv. těsná hlasování. Těsným hlasováním přitom míní takové

2 Obdobnému tématu se autor věnoval již ve svých dřívějších statích. Viz CHMEL, Jan. Politika na Ústavním soudě?: Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců „druhého“ Ústavního soudu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 2013, roč. 21, č. 2, s. 178–185 a č. 4, s. 475–483.

hlasování, ve kterém byla k výroku rozhodnutí podána alespoň čtyři odlišná stanoviska. Tímto způsobem nastavená hranice pak znamená redukcí počtu analyzovaných rozhodnutí na pouhých 13 v případě prvního Ústavního soudu a 32 v případě druhého Ústavního soudu. V takto „zostřených“ podmínkách pak autor po analýze dochází k závěru, že na druhém Ústavním soudu v těsných hlasováních existovaly dlouhodobě podobné společně hlasující skupiny. Ani zde se však neunáhluje a spolu s možností ovlivnění politickým cítěním soudce nachází i další důvody pro existenci shodného hlasování, mezi které řadí zejména relativně „nepolitickou“ (ne)zdrženlivost soudce. (Zdrženlivého Vladimíra Kůrku by tak neopatrný pozorovatel statistik mohl bez dalšího považovat za konzervativce, nezdrženlivou Elišku Wagnerovou naopak za liberálku.) Po veškerých propočtech autor na závěr konstatuje, že *„Provedená analýza prokazuje, že role, jakou hraje politické přesvědčení jednotlivých soudců v rozhodování Ústavního soudu České republiky, je pravděpodobně velmi limitovaná.“*

Závěrem nelze než knihu doporučit, a to nejen čtenářům nebojácným, ale také těm, kteří by snad chtěli dbát varování Otty von Bismarcka. Kritické zkoumání obou předmětů totiž ukázalo, že navzdory možným dílčím námitkám, není třeba se – alespoň v tuto chvíli – zákulisí vzniku Ústavy a rozhodování Ústavního soudu obávat.